

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 43, godina XXII
maj, 2017. [str. 156-158]

© Monos 2017

Sabina Hodžić Mehmedović “Mom srebreničkom heroju”

*Fondacija “F.H. ...i ja sam iz Srebrenice”
Sarajevo, 2016.*

Potreba za ponovnim ispisivanjem historije i suočavanjem sa individualnim i kolektivnim traumama česta je u bosanskohercegovačkoj književnosti posljednjih dvadesetak godina, pa stoga ne čudi činjenica da veliki broj pisaca osvjetljava ratna i poslijeratna iskustva u književnim djelima. Poseban doprinos u prikazivanju ratnih dešavanja u Bosni i Hercegovini predstavljaju lična, intimistička svjedočanstva preživjelih koji su svjedoči progona i ratnih zbivanja širom zemlje. Na taj način otvara se mogućnost drugačijeg pogleda na minule događaje, propituju se historijske činjenice i medijske projekcije o ratnim i poslijeratnim dešavanjima, a traumatična iskustva, koja i nisu baš popularna u savremenom javnom diskursu, u kome se o ratnim traumama obično govori nakon tragičnih događaja, onda kada se ispituju razlozi i traže odgovorni za žrtve i postupke, dobijaju priliku da se još jednom prečitaju i protumače.

Prva knjiga Sabine Hodžić Mehmedović pod nazivom “...Mom srebreničkom heroju”, predstavlja svojevrsno osvjetljavanje tematike kojom se spisateljica bavila u ovom djelu i poziva na još jedno prečitavanje događaja koji su obilježili devedesete godine u Srebrenici. Nažalost, česti pokušaji preispitivanja prošlosti i suočavanja sa genocidom, ali i brojnim drugim nemilim događajima koji se desili u Srebrenici devedesetih godina postali su dominantan simbol po kome se ovaj grad prepoznaje i na osnovu čega mu se prilazi ili se od njega udaljava. Različiti su razlozi za čitanje, odnosno, pisanje o ratnim godinama u Srebrenici, kao i razlozi i perspektive sa kojih pojedini čitatelji prilaze tekstu i tumače ga. Stoga čitanje ispovijesti kao što je ova često budi empatiju i poziva na suočavanje sa događajima koji su se desili devedesetih godina, suočavanje sa progonom, spaljiva-

njem, zlostavljanjem, strahom, duhovnim i materijalnim urušavanjem, čije se posljedice i danas osjećaju u svim porama našeg društva. Sabinina ispovijest predstavlja suočavanje sa prošlošću, ali i davanje konačne forme i oblika događajima koji su obilježili stradanja njene porodice.

Knjiga je posvećena Sabininom ocu Sabitu, njenom srebreničkom heroju, sa kojim se rastala u ljeto 1995. godine u Šušnjarama, uz obećanje da će se opet sresti u Tuzli, pred robnom kućom.

To sudbinsko, prisilno razilaženje puteva Sabinu, njenu majku, sestre, nenu i djeda odvođa u Potočare, pred tvornicu akumulatora, a njenog oca na posljednji put u životu. Porodica otrgnuta od oca provodi stravičnu noć u dvorištu tvornice akumulatora, sluša jecaje, vrisak žena, zapomaganje, odvođenje muškaraca, osjeća ludilo u očima, strah u kostima i čeka. Čeka autobuse da dođu i odvezu ih tamo gdje postoji izlaz i život. Nevjerovatna snaga, razum i pribranost odlikuju djevojčicu koja posmatra nasilje, razdvajanje djeda od porodice, maltretiranje pretučenog čovjeka, zlostavljanje žene i čekanje da put prođe i dođe do željenog susreta sa ocem. Nažalost, Sabina i njen otac nisu se više sreli, u Tuzli ih nisu čekali muškarci koji su kroz šume otišli da se spase. Dočekale su ih vijesti o njihovoj pogibiji i autobusi koji voze izbjeglice u kolektivne centre, u sela gdje su tražili utočišta i domove. Tada počinje svojevrsna 'odiseja' Sabinine porodice koja traga za vlastitim smirajem, domom i utočištem u kome će biti prihvaćena i zadovoljna. Njena ilustracija izbjegličkog života, u određenom smislu, može se poistovijetiti sa iskustvima velikog broja srebreničkih izbjeglica čije identitete odlikuje bezdomnost, izgubljenost i želja za vraćanjem korijenima. A povratak, u stvarnom životu nije moguć, ostvariv je jedino u narativnom diskursu u kome se svakom, individualnom pričanju daje značenje i smisao.

Osim sjećanja na izgubljenog oca, u knjizi su sadržani i zapisi i priče o užim članovima

Sabinine rodbine koji su stradali u ratu i čije su porodice danas rasute po cijeloj zemlji i dijaspori. U tragediji koja je zadesila Srebrenicu život je izgubilo 13 bližih članova Sabinine porodice, ubijene su dajdže, amidže, djed, muževi od tetki i tećići. Uništeni su domovi, sela i gradovi, a okrnjene porodice, u kojima su preživjeli ženski članovi ostale su kao jedini svjedoci onoga što se desilo. Otkrivajući, pojedinačno, identitete svih članova porodice koji su izgubili živote u ratu, pripovjedačica otkriva grane porodičnog stabla koje su sasječene, a mogućnost nastavka porodične loze biva povjerena ženskim članovima porodice, djevojčicama koje svoje očeve nisu mogle sačuvati od rata, ali su uspjele da ih sačuvaju od zaborava njegujući tradiciju usmenog pričanja i sjećanja.

Osim naracije o životu u opkoljenoj Srebrenici, napuštanju Potočara i životu u selima u okolini Srebrenika, knjiga sadrži i fotografije Srebreničana koje su sačuvane u arhivima, a koje predstavljaju svjedočanstvo o uvjetima u kojima su izbjeglice bile i mjestima na kojima su boravile. Time se postiže faktografski upliv činjenica koje u korelaciji između dva medija prikazuju iste događaje i dodatno osvjetljavaju prostor za imaginaciju i zamišljanje situacija u kojima su srebreničke izbjeglice bile.

Sabinina ispovijest počinje kao niz pisama u kojima nema čvrste organizacije u redosljedu pričanja i povezivanja likova, nego je povezana unutrašnjim logičkim slijedom koji je karakterističan za usmeno pričanje. Posebna poglavlja u životu pripovjedačice odvojena su podnaslovima koji prate hronološki tok događaja, iako je sadržaj na mnogim mjestima uslovljen sjećanjima i osjećajima. Kako i sama naglašava, pisanjem pripovijesti o ratu u Srebrenici i dešavanjima u poslijeratnom periodu pripovjedačica nema namjeru oponašati velike pisce, ali se nada da će njena priča, takva kakva jeste, doprijeti do širih čitalačkih masa koje će uvidjeti stanje u kome su bile srebreničke izbjeglice i bolje ih razu-

mjeti. Nažalost, knjiga ne donosi širi, cjelovitiji pogled na društvo, nego je zbog načina pripovijedanja ispričana iz samo jednog ugla zbog čega se čitateljima otvaraju višestruke mogućnosti tumačenja i upisivanja značenja, događaja i postupaka. Ukoliko uzmemo u obzir činjenicu da je uz svaki proces sjećanja, usko vezan i proces zaboravljanja, otvara se prostor za analizu i propitivanje uzroka koji su doveli do toga da određeni događaji postanu središnjim dijelom pričanja, a ti uzroci nikad nisu samo lične prirode, nego i sociološke, historijske i etičke. Ipak, riječ je knjizi koja se može svrstati u umjetnička prozna djela zbog čega je i određena doza fikcije, zbog formiranja narativnog diskursa neizostavna. Individualno i kolektivno pamćenje dobivaju drugačije forme kad prelaze iz usmenog pričanja u pisanu naraciju, pri čemu se polazi od pretpostavke da spisateljica dosljedno i uvjerljivo, umjetničkim izrazom oponaša zbilju, čime se otvaraju prostori za propitivanje uzroka pojedinih događaja i situacija.

Većina građana naše zemlje, nažalost, ima uspomene koje bi se mogle donirati Muzeju ratnog djetinjstva. Sabina je svoju najvrijedniju uspomenu, figuricu iz kinder jajeta, koju je poklonila ocu na čuvanje prilikom posljednjeg susreta, a dobila je nazad nakon što su eskhumirani njegovi posmrtni ostaci, trajno sačuvala na naslovnici knjige posvećene ocu.

Rekonstrukcije događaja i evociranje uspomena iz perioda koji je iza nas neće vratiti one koje smo izgubili, ali će još jednom osvijetliti njihove živote svjetlom lijepo riječi i spomena. Zato je važno pisati o onome što se desilo i ne dozvoliti zaboravu da sakrije uspomene na one koje smo voljeli, a kojih nema više, i na ono što smo proživjeli, a učinilo nas je jačim i boljim.

Muzej ratnog djetinjstva otvoren je u Sarajevu u januaru 2017. godine. U njemu je predstavljena kolekcija ličnih predmeta, priča, audio i video svjedočenja, fotografija, pisama, crteža i drugih dokumenata koji dočaravaju jedinstveno iskustvo odrastanja u ratu. Više informacija na: <http://djetinjstvo-uratu.com>

Preporučujem vam da pročitate knjigu "Mom srebreničkom heroju", spisateljice Sabine Hodžić Mehmedović, zato jer nas upoznavanje sa iskustvima drugih čini bogatijim i širi naše spoznajne svjetove, omogućava da imamo jedan drugačiji uvid u ono što su zabilježili historija i mediji i u ono što su u sjećanju zabilježili sami sudionici događaja. A Srebrenica ne smije biti zaboravljena, jer 11. jula nije pala samo ona kao grad, pali smo i svi mi u očima djece koja su danas odrasli ljudi, svjedoci genocida i pokušaja da se od slomljenog života izgradi život dostojan čovjeka.

mr. sc. Fatima Bećarević